

Apostlagärningarna 13. Övers och komm: Bo Giertz

Apostlagärningarna Kapitel 13 På Cypern (Apg 13:4–12)

Översättning

När de nu blivit utsända av den helige Ande, reste de ned till Seleucia, och därifrån seglade de vidare till Cypern. De landade i Salamis och förkunnade Guds ord i judarnas synagogor. Till medhjälpare hade de Johannes. När de rest tvärs över hela ön och nått Pafos, träffade de på en jude, en trollkarl och falsk profet som hette Barjesus. Han höll till hos prokonsuln Selgius Paulus. Denne var en förståndig karl och kallade till sig Barnabas och Saulus för att få höra Guds ord. Men Elymas, trollkarlen- så kan man översätta hans namn- motarbetade dem, eftersom han ville hindra prokonsuln att komma till tro. Men Saulus – eller Paulus som han också kallades – såg honom oavvänt i ögonen, fylld av den helige Ande, och sade: Du som är så full av idel bedrägeri och falskhet, du djävulens barn som är en fiende till allt som är rätt, tänker du aldrig sluta att förvränga Guds rätta vägar? Se – nu slår dig Herrens hand, och du kommer att bli blind, och en tid framåt skall du inte kunna se solens ljus. Genast föll natt och mörker över honom, och han famlade omkring och sökte efter någon som kunde leda honom. När prokonsuln såg vad som hände, kom han till tro, överväldigad av Herrens lära. Kommentar

Så bröt man upp. Först färdades man de tre milen ned till havet, troligen med båt på floden Orontes, förbi Dafnes lundar, de skuggiga, ljuvliga och illa beryktade, med sina många tempel och skaror av prostituerade av båda könen. För judarna var de ett åskådligt bevis på hededomens förmåga att förblinda och försoffa sina bekännare, så som Paulus längre fram skulle skildra Romarbrevets första kapitel.

Långresor startade man helst på våren. Kanske var det en sådan klar vårdag, då man från Syriens kust kan se Cyperns berg skymta över horisonten i väster. I hamnstaden Seleucia var det inte svårt att hitta en båtlägenhet. Passagerarfartyg fanns visserligen inte i antiken, men på de små kustfarorna kunde man alltid hyra en plats på däck. Efter våra begrepp var dessa kustfarare idel småbåtar på hundra ton eller obetydligt mera. Med god vind kunde de nå Cypern på 24 timmar.

Det var i Salamis på östkusten som man gick i land, strax norr om det nuvarande Famagusta. Det var en händelse av världshistorisk betydelse. Året vet vi inte säkert. Vanligen räknar man med att det var år 47 eller däromkring. I sällskapet befann sig också den unge Johannes Markus som några år tidigare hade följt Barnabas och Paulus från Jerusalem. Tydligt märkt att det var gott gry i honom. Lukas kallar honom för ”medhjälpare” eller ordagrant ”tjänare” och använder samma ord som han på ett annat ställe (Luk 1:2) använder om ”Ordets tjänare” i urförsamlingen. Tydligt rörde det sig om medhjälpare till apostlarna, folk av det slag som visat sig ”dugliga att undervisa andra” (2 Tim 2:2).

I Salamis predikade man i synagogorna. Tydligt fanns det flera stycken i staden. Judarna var talrika på Cypern, och här hade evangelium redan predikats av flyktingar från Jerusalem (11:19). Barnabas var själv cypriot och måste ha haft bekanta på ön.

I Salamis började man en tjugomilafärd längs sydkusten, ända fram till Pafos längst i väster. Där fanns ett vittberömt Afroditetempel med en urgammal fruktbarhetskult och tillhörande tempelprostitution i stor skala. Staden var centrum för den romerska förvaltningen och här residerade guvernören, som hade rang av prokonsul. Han tillsattes av senaten i Rom och togs alltid bland dem som hade varit konsul. Prokonsul för detta år var en man som finns nämnd också i romerska källor: Sergius Paulus.

I hans omgivning fanns en avfallen jude, en av de många som sysslade med magi, spådom och astrologi. Astrologin stod högt i kurs, inte minst i förnäma kretsar. Religion innebar för romarna sällan ett personligt gudsförhållande, snarare en dunkel fruktan för Ödet och Makterna. Den romerska statsreligionen bestod till en viktig del av teckentydning med hjälp av fåglarnas flykt och offerdjurens inälvor. Att rådfråga stjärntydare hörde för många till vanlig klok omtänksamhet inför ett viktigt beslut. Det kändes därför knappast ha väckt någon undran att en charlatan som denne Bar-Jesus fanns med bland de många snyltgäster som Sergius Paulus i likhet med andra förnäma romare fick underhålla.

Att prokonsuln får heta ”en förståndig karl” tyder på att han var skeptisk mot svindlerier men samtidigt intresserad av vad dessa troende judar hade att säga. Det senterades tydligen inte av Bar-Jesus (även kallad ”Elymas”), som tycks vara ett förvanskat arabiskt ord för trollkarl). Han försökte hindra Paulus som – kanske i sin egenskap av romersk medborgare – fick föra ordet inför prokonsuln. Men Paulus blev ”uppfylld av den helige Ande”. Han fick en karismatikers fullmakt och kraft att göra något som annars inte hade kommit i fråga. Han fixerade sin motståndare, kallade honom en svindlare och en djävulens son – alltså motsatsen till Bar-Jesus, som kan översättas ”son av en frälsare” – och sade honom att Gud skulle slå honom med blindhet till en tid. Hans ord hade omedelbar verkan. Elymas stapplade omkring utan att kunna se.

Den som inte vill räkna med Gud kan uppfatta en sådan händelse som ett bevis på den dynamiska och suggestiva kraften hos Paulus. Prokonsuln såg djupare. Han ”kom till tro”. Hur mycket det innebar i hans fall är inte klart. Det nämns ingenting om att han blev döpt. I varje fall blev han överväldigad av ”Herrens lära”. Det kan betyda både ”läran om Herren” och ”den lära som kom från Herren”.

Besöket på Cypern utgör en milstolpe i Paulus liv. Förut hette det ”Barnabas och Saulus”. Från och med nu

kallas Paulus med sitt romerska namn och har blivit den som leder arbetet. Det är ”Paulus och hans följeslagare” som fortsätter resan.

Till okända trakter (Apg 13:13–15)

Översättning

Paulus och hans följeslagare lade nu ut från Pafos och kom till Perge i Pamfylien. Där övergav dem Johannes och vände tillbaka till Jerusalem. Själva fortsatte de inåt land från Perge och kom till det pisidiska Antiokia. På sabbaten gick de till synagogan och slog sig ned där. När texterna ur lagen och profeterna blivit lästa, skickade synagogföreståndarna en man till dem och lät hälsa: Bröder, har ni något förmaningens ord till folket, så säg det!

Kommentar

När man nu åter stack till sjöss, gick färden mot nordväst. Man fick se Mindre Asiens väldiga berg stiga allt högre ur havet. Så nådde man kusten och seglade upp i den lilla floden Kestros till staden Perge, alldeles vid foten av Taurusbergens mäktiga kedja. Över dem ville Paulus nu tränga in till högslätterna i det inre.

Det tycks ha blivit för mycket för Johannes Markus. Kanske längtade han hem. Kanske undrade han vad Jakob och de lagtrogna bröderna i Jerusalem skulle säga om man började predika bland rena hedningar. Hur som helst: han övergav sitt sällskap och vände hem till Jerusalem.

De andra fortsatte upp i bergen, rakt norrut. Lukas nämner det bara med ett enda litet ord. I själva verket var det en resa full av strapatser och inte utan faror. Vad man kunde råka ut för, antyder Paulus i Andra Korintierbrevet (11:26) när han nämner att han utstått ”faror på floder, faror bland rövare”. Efter en färd på närmare 20 mil var man framme i ”det pisidiska Antiokia” (som Lukas korrekt uttrycker sig. Han säger inte ”Antiokia i Pisidien” eftersom staden låg strax utanför gränsen). Man var nu uppe på högslätten, 1 200 meter över havet. Troligen hade det hunnit bli full sommar och obarmhärtigt varmt om dagarna.

Också i Antiokia fanns det en judisk koloni och en synagoga. Apostlarna hade alltså en given utgångspunkt för sitt arbete och gick dit på sabbaten. Gudstjänsten gick till som på alla andra håll. Man sjöng sina psaltarpsalmer, bekände Israels tro (5 Mos 6:4f) och föreläste ur Moses och profeterna enligt vedertagen ordning. Dessutom kunde det förekomma predikan, om det fanns någon skriftlärd till hands. Det var synagogsföreståndarnas uppgift att dela ut det uppdraget.

Denna sabbat måste de ha lagt märke till främlingarna och förstått att de var skriftlärd, eftersom de vände sig till dem med en hövlig förfrågan om de möjligen ville säga något. Det var det tillfället Paulus hade väntat på.

Paulus predikar (Apg 13:16–41)

Översättning

Då reste sig Paulus, gav ett tecken med handen och sade:

Ni israeliter och ni som fruktar Gud, hör på mig. Våra fäder blev utvalda av honom som är Israels Gud, detta folks Gud. Han gjorde dem till ett stort folk medan de bodde som främlingar i Egyptens land. Ur det landet förde han dem med mäktig arm, och under fyrtio års tid sörjde han för dem i öknen. Sju folk utrotade han i Kanaan och gav dem deras land till arvedel, efter ungefär fyrahundra femtio år. Därefter gav han dem domare, ända fram till profeten Samuels tid. Sedan bad de om en kung, och Gud gav dem Saul, Kis son, en man av Benjamins stam, för en tid av fyrtio år. När han förkastat honom, lät han David träda fram och bli kung över dem. Honom gav han det vittnesbördet: Jag har funnit en man efter mitt sinne, David, Jessais son, som skall göra min vilja i allt. Det är en av hans ättlingar, Jesus, som Gud nu har sänt till Israel som en frälsare. Innan han kom fick Johannes i förväg predika bättringens döpelse för hela Israels folk. Och när Johannes stod vid slutet av sin bana sade han: Det ni tror att jag är, det är jag inte. Men efter mig kommer en, vilkens sandaler jag inte är värdig att lösa från hans fötter.

Bröder, ni som är av Abrahams ätt, och de bland er här som fruktar Gud, det är till oss som ordet om denna frälsning har blivit sänt. Ty folket i Jerusalem och deras rådsherrar förstod inte vem han var. De dömde honom och uppfyllde så profeternas ord, de som man föreläser var sabbat. Fast de inte fann någon laglig grund för en dödsdom, bad de Pilatus att avrätta honom. När de fullbordat allt som var skrivet om honom, tog man ned honom från korset och lade honom i en grav. Men Gud uppväckte honom från de döda. Han visade sig under många dagar för dem som hade följt honom från Galileen till Jerusalem. De är nu här vittnen inför allt folket. Också vi kan nu komma till er med det glada budskapet, att det löfte som Gud gav våra fäder, det har han uppfyllt åt oss, deras barn, när han uppväckte Jesus. Det står ju också skrivet i den andra psalmen: Du är min Son, jag har idag fött dig. Och att Gud har uppväckt honom från de döda, så att han aldrig kommer att vända tillbaka till förgängelsen, det har han sagt med orden: Åt er skall jag infria alla mina heliga och osvikliga löften till David. På ett annat ställe säger han: Du skall inte låta din Helige se förgängelsen. Men David dog ju sen han i sin tid hade tjänat Guds vilja, och han samlades till sina fäder och såg förgängelsen. Men den som Gud uppväckte, han såg inte förgängelsen. Nu skall ni veta, mina bröder, att det är genom honom som syndernas förlåtelse förkunnas för er. I alla de stycken där ni inte kunde bli rättfärdiga genom Mose lag, där blir nu vi och en som tror rättfärdiggjord. Se därför till, att det inte går med er som profeterna har sagt:

Se hit, ni föraktare, och häpna och kom på skam, ty en gärning utför jag i era dagar, en gärning som ni aldrig skulle tro om man berättade den för er.

Kommentar

Lukas måste ha hört Paulus predika otaliga gånger. Vi kan förmoda, att han här ger oss ett prov på vad Paulus brukade tala om när han för första gången besökte en plats och hade både judar och hedningar framför sig.

Paulus vänder sig uttryckligen både till sina landsmän och till ”dem som fruktade Gud”. Det var den vanliga benämningen på hedningar som trodde på Israels Gud utan att ha tagit steget fullt ut och upptagits i Israel, så som ”proselyterna”; gjort. Dem nämner Paulus inte särskilt. De kunde räknas som israeliter. När Paulus talar som jude till judar, kan han säga ” våra fäder”. När han vänder sig till hedningarna talar han om ” detta folk Israel”.

Först gör Paulus en tillbakablick på några episoder i Israels historia. Därmed får han någonting väsentligt sagt. Gud är den levande Guden, som handlar i historien. Här är det inte fråga om myter som i andra religioner. Paulus flikar in uppgifter om år och länder. (De 450 åren tycks han räkna från början av Israels uppehåll i Egypten.) För judarna var allt detta välkänt och samtidigt väsentligt för hela deras syn på sin tillvaro. För hedningarna var det något nytt att höra om en Gud som hade sina planer med mänskligheten och därför grep in i världshistorien.

Så kommer Paulus till det stora och avgörande: Denne Gud har nu gripit in på ett slutgiltigt sätt, för bara några år sedan. I denna tid har han fullbordat det verk han förberett under tusen år. Här får Paulus tillfälle att berätta något, som måste ha varit nytt också för hans landsmän: Messias har kommit. Han har förkastats av sitt folk, men Gud har uppväckt honom från de döda. Ett och annat rykte om dessa händelser hade kanske trängt fram till åhörarna. Men nu stod de ansikte mot ansikte med människor, som kunde berätta om allting i detalj och kände dem som varit ögonvittnen.

Så kommer det som för Paulus var en huvudpunkt: rättfärdiggörelsen genom tron. Genom Mose lag kunde ingen bli rättfärdig inför Gud. Det var alltid något som fattades. Men nu erbjöds här en hel och full förlåtelse genom tron på Jesus. Det är viktigt att lägga märke till att Lukas, när han första gången återger en predikan av Paulus, får med också detta. Det som först väckte uppmärksamhet och mottogs med glädje eller blev lidelsefullt avvisat, det var andra delar av budskapet: att Jesus var Messias och att också hedningarna genom honom fick bli Guds folk utan att fördenskull vara bundna av Mose lag. Detta kommer klart fram hos Lukas. Vad allt Paulus sedan bland de kristna lärde om lag och evangelium, har Lukas varken haft tillfälle eller anledning att skildra. Men det finns ingen orsak att tro att han inte kände till det.

Så kommer slutappellen. Den blir densamma som Petrus hade riktat till folket i Jerusalem. Om Gud nu gjort detta och skänkt sitt avfälliga folk en sista möjlighet, då gällde det att ta vara på den.

Framgång och förföljelse (Apg 13:42–52)

Översättning

Då de gick ut, blev de ombedda att nästa sabbat komma och tala om dessa saker. När sen församlingen skildes åt, var det många judar och gudfruktiga proselyter som slog följe med Paulus och Barnabas, och de talade med dem och lade dem på hjärtat att hålla sig till Guds nåd.

Följande sabbat samlades nästan hela staden för att höra Guds ord. När judarna såg allt detta folk, rann sinnet på dem och de började göra hånfulla inpass när Paulus talade. Men Paulus och Barnabas tog bladet från munnen och sade: Det var nödvändigt att Guds ord först skulle predikas för er. Men eftersom ni stöter det ifrån er och inte anser er värda det eviga livet, så vänder vi oss nu till hedningarna. Det är ju vad Herren har befallt oss:

Jag har satt dig till ett ljus för hedningarna, för att du skall bli till frälsning ända till jordens ände.

När hedningarna hörde det, glädde de sig och prisade Guds ord, och de kom till tro, så många som var bestämda till att få evigt liv. Herrens ord fördes ut över hela landet. Men judarna hetsade upp de förnäma kvinnorna, som brukade komma till synagogan, och de ledande männen i staden, så att de ställde till med en förföljelse mot Paulus och Barnabas och fördrev dem från sitt område. Då skuddade de stoftet av sina fötter mot dem, och så kom de till Ikonium. Men lärjungarna uppfylldes alltmer av glädje och av den helige Ande.

Kommentar

Vad som nu följde kom att upprepas gång på gång. Många reagerade positivt. De ville höra mera. De bad apostlarna komma tillbaka nästa sabbat. De följde dem hem för att få samtala på vägen. Nästa sabbat blev tillströmningen så stor att den överträffade förväntningar. Men just framgången satte fart på motståndet. De judar som inte ville ta emot budskapet – och det var tydligen flertalet – försökte falla Paulus i talet. Men Paulus och Barnabas (i den ordningen nämns de nu!) blev inte svaret skyldiga. Nu hade de både rätt och plikt att gå till hedningarna. Om Guds gamla Israel inte ville lyssna till sin Gud, så kallade Gud på ett nytt.

Kristendomen visade sig alltså kunna bestå utan något stöd från synagogan. Motståndarna kunde inte tysta apostlarna genom en rent inomjudisk uppgörelse. Då valde man den väg som alltid varit frestande för dem som inte kunnat övervinna en misshaglig tro med rent andliga medel. Man gick till de borgerliga myndigheterna för att få hjälp. Det fanns förnäma damer i staden bland dem som ”fruktade Gud” och genom dem gick det kanaler till de styrande (kanske deras egna män). Via de kanalerna kunde man förse myndigheterna med lämplig information, som föranledde dem att ingripa och förvisa apostlarna. Dessa gjorde som Jesus befallt dem: de skuddade stoftet av sina fötter och drog vidare. Men den nya tron var redan fast rotad, inte bara i det pisidiska Antiokia utan också i trakterna runt omkring.

Det var de romerska myndigheterna som utvisat apostlarna. Antiokia var nämligen sen drygt femtio år en romersk koloni, där kejsar Augustus låtit uttjänta legionärer slå sig ned. Här gällde romersk rätt och kärnan av befolkningen var romerska medborgare. Förmodligen hade judarna fått de styrande att tro, att den nya läran undergrävde lojaliteten mot kejsaren.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar,
Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk,
All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt
Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller
kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Apostlagärningarna